

Ölseruds socken

Innehåll:

- 1 Inledning
- 2 Bevarade kyrkböcker
- 2 Litteratur
- 2 Adresser och länkar
- 3 Historik
- 8 Orter
- 9 Ortnamnen

SCB-kod: 178505

GEOKOD: 1710030

Ölserud är en av Värmlands äldre socknar och omnämns första gången 1354 "*Öluärsrudb*". Ölserud har alltid varit annex till Millesvik. Sedan 2002 ingår församlingen i Säffle pastorat. Tillsammans med Botilsäter, Eskilsäter och Millesvik tillhör Ölserud sedan 2010 den nybildade Södra Värmlandsnäs församling.

Namnet Ölserud är efter det fornsvenska mansnamnet *Ylver*, *Ölver*. Rud är i betydelsen *röjning*. Ölserud är en av Näs Härads tio socknar och har en total yta av ca 52,48 km².

Ölseruds kyrka
Foto: Gunnar Jonsson

Bevarade kyrkböcker i Ölserud

- Husförhörslängder: 1777-95, 1800-40, 1846-
  - Flyttningsslängder: 1823-
  - Födelseböcker: 1754-
  - Vigselsböcker: 1754-
  - Dödböcker: 1754-
-

Litteratur om Ölserud

- Torp och ödegårdar i Ölserud Maj Ohlsson m fl
  - Värmlandsnäs från forntid till nutid, del I Iwan Schyman
-

Adresser och länkar rörande Ölserud

- [Näs härad](#)
  - Föreningens sockenombud som kan svara på frågor om Ölserud
-

Historik om Ölserud

Texten är hämtad från bokverket "Sveriges bebyggelse" 1963 av Sigurd Erixon, med välvilligt tillstånd av hans efterlevande.

Ölseruds socken av redaktör Iwan Schyman

Socken ligger på halvön Näset och har vid Dalbosjön i väst omkring 2 km bredd, medan den vid Värmlandssjön i öst har en strandlinje på ca 10 km. I norr gränsar socknen till Botilsäter och i söder till Millesvik och Eskilsäter. I väst ligger det några smärre holmar utanför den flacka och bergiga stranden, där Averstadviken bildar en naturlig hamn. På östsidan ligger den gamla Ekhorns hamn med Storholmen och Lillholmen till skydd för östliga vindar. Längre söderut bildar också Lindränkan i Knappa ett visst skydd för smärre fartyg. Mellan dessa platser reser sig landet ofta ganska brant ur sjön. Orsaken härtill är en förkastningslinje som löper parallellt med stranden. På östsidan har man också de högsta höjderna, som emellertid endast stiger några tiotal meter över Vänerns yta.

Arealen består av 1.346 hektar åker, 26 hektar tomt och trädgård, 14 hektar kultiverad betesmark, 29 hektar naturlig äng, 2.577 hektar skogsmark och 773 hektar övrig mark. Summa således 4.787 hektar. Till jämförelse kan nämnas, att socknen år 1885 hade 1.688 hektar åker, vilket betyder, att 342 hektar lagts ut till skog sedan den tiden.

Socken har en hel del fasta fornlämningar. I Hökhult finns en hållkista nordväst om skolhuset. Dessutom uppges, att en hållkista finns på Södra Averstads mark, söder om vägen till Averstadsåns utlopp, en på Rustans mark, norr om gården, vid gränsen till Södra Grimbråten, och en på Södra Grimbråtens mark i skogen mellan byn och Häggberget vid sjön, dock närmare byn än sjön. Dessa fornlämningar synes vara betingade av en bebyggelse, som legat i nära anslutning till Spikebäckens, Averstadsåns och Rustabäckens utlopp i Väneren.

Flera lösa fynd från stenåldern har gjorts. En flintdolk från Averstad, en avslagen, tjocknackig flintyxa från Norra Averstad, en skafthålsyxa från Dolwitzerud, en dito från

Ås, tunnackig flintyxa från Ölserud, skafthålsyxa av kalksten från Hökhult, en avslagen skafthålsyxa, som fått ett nytt skafthål borrarat, från samma hemman, liten skafthålsyxa från Södra Grimbråten, tjocknackig flintyxa från Norra Grimbråten, svart skafthålsyxa från Byn, en nästan trind sådan och en tjocknackig yxa från samma hemman, två skafthålsyxor från Hälleshult samt, med endast socknen som angiven fyndort, tunnackig flintyxa, prakttyp, två tunnackiga flintyxor samt en tjocknackig, håleggad, och en tjocknackig stenyxa.

Inom socknen är 9 bronsåldersrösen antecknade. Tre av dessa ligger sydväst intill Hälleshult, två på Prästgårdens mark, sydväst om Rösebacken i Hökhult, ett på Medeviksudden vid sockengränsen mot Millesvik, ett söder om Trotta i Knappa, ett vid Olinskere, norr om Byfältare i Byn, och ett nordost om Bråten i Ölserud.

Till järnåldersminnen torde man få räkna de askgömmen, som blottats vid grushämtning norr om muren till den rivna manbyggnaden i Rustan. Gravfält vid Södra Averstad och vid Byn, som omnämnts av tidigare bygdeforskare, har icke kunnat återfinnas. En fornborg ligger på Villkorsberget, som höjer sig brant ur sjön, på Rustans mark. En av jord och sten byggd vall löper där runt berget på landsidans flacka sluttning. En fornborg ligger också på Vickelsåsen öster om Knappa. Här är muren byggd av sten.

På Hälleshults mark, söder om byn och väster om vägen till Götterstad, finns en domarring. Den består av 7 stenar och undersöktes 1947 av amanuens Ingemar Atterman. Han hittade skärvor av keramik från 300-talet. Runt domarringen ligger ett gravfält med klumpstenar, som sticker upp ovan marken. Här har vid sandhämtning hittats ett väl bevarat lerkärl, en gravurna, som förvaras i Säfte hembygdsgård.

Sockennamnet är första gången nämnt i en handling från den 20 sept. 1354. Enligt denna ingår en Magnus Pettersson å sin dotter Sigrids vägnar ett jordaskifte med domprosten Matteus i Västerås, varvid "afraestadha parochie Öluaersrudh" bytes mot vissa egendomar i Småland. Den största gården i socknen - Averstad - omnämnes sålunda i den första handlingen. År 1488 tillhörde Averstad Skara domprosteri. Enligt Förteckning på Johan Beses gods i Värmland från 1400-talet ägde denne lytingsbol (Litsbol).

Averstad kom tidigt i Ugglasläktens ägo. Johan Claesson Uggla var den förste, som skrev sig till gården. Han dog 1649. Hans son Claes Uggla var den namnkunnige amiralen, som omkom i sjöslaget vid Ölands södra udde 1 juni 1676, då hans skepp "Svärdet" sköts i brand av danskarna. Hans änka, Christina Maria Sparre till Rossvik, bodde, enligt Fernow, kvar på gården efter amiralens frånfalle. En gång gjorde Karl XI ett besök på Averstad. Amiralensänkan hade då redan hunnit få fästman, Carl Gustaf Roos af Hjelmäter, som då var korpral vid Västgöta kavalleri. Kungen förebrådde henne, att hon nu skulle gifta sig med en korpral, när hon hade haft en amiral förut. Då skall hon ha svarat: "Ja, eders majestät, jag sätter mer värde på en levande korpral än på en död amiral, och om denne som jag hoppas, gör sig värdig eders majestäts nåd, kan han bli general". Detta svar tyckte kungen var så bra, att Roos var kapten av gardet, när han vigdes med henne. Han blev för övrigt friherre 1705 och generalmajor 1708. Amiralens sonsons son Johan Gustaf Uggla, född 1734, blev 1788 Värmlands första landshövding. Han tog avsked 1793 och bosatte sig på Averstad, där han dog 1798. Hans maka, Johanna Gustava Vilhelmina Fock, bodde kvar på gården tills hon dog 1822. På Averstad kan man ännu se källaren från gårdens storhetstid. Den går under benämningen "slottsruinen". Där finns också en rund damm med en holme i mitten, vilket på sin tid var en romantisk detalj i trädgårdsanläggningen.

Socknen hade vid årsskiftet 1961-62 en folkmängd av 293 personer. År 1885 var invånarantalet 848.

Jordbruket är i hög grad mekaniserat. Vid mitten av 1950-talet användes ett 40-tal traktorer och åtskilliga skördetröskor. Då en stor del av arealen består av sandmylla, som är lämplig för rågodling, tar man särskilt i norra delen av socknen goda skördar av detta sädesslag. På grund av mekaniseringen har också rätt stora arealer täckdikats under de senaste åren.

Ett sockenstämmoprotokoll för Ölserud daterat 21 nov. 1784 berättar, att kyrkoherden Esaias Tegnér, skaldens fader, sökte uppmuntra sockenfolket att odla potatis. Härvid nämndes, att potatisen växer nästan i all sorts jordart, och om någon äger sank och styv jordmån, såsom lera, kan den genom sands påkörande upplösas och göras tjänlig till denna plantering. Därpå beslutade församlingen enhälligt, att vart och ett matlag skulle nästa vår plantera åtminstone en kappe potatis, som ganska angeläget och genom Guds välsignelse blir för var och en, som detta fullgör, nyttig och behaglig spis.

Kreatursskötseln spelade vid slutet av 1800-talet större roll än den gör nu. Av en tabell framgår, att antalet nötkreatur år 1892 var 696, medan det år 1911 minskats till 358. Orsaken härtill torde främst vara att allmänt skogsbete förbjöds. För fårskötseln hade emellertid lagbestämmelserna större verkan än för nötkreaturen. Ännu vid sekelskiftet 1900 släpptes fåren allmänt till skogs, sedan de försetts med ägarens märke genom klipp i öronen. Om hösten togs fåren hem från skogen, varvid tackorna också hade lamm i följe. Skogsbetet var emellertid till så stor skada för skogsåterväxten, att detta tillstånd inte kunde få fortfara.

Svinskötseln har tidigare varit av stor ekonomisk betydelse i socknen. Varje hemmansägare hade vanligtvis två eller flera lägersuggor, som i allmänhet gav ett par lag grisar var om året. Grishandlare fanns det gott om, och genom dessa affärer tillfördes bönderna ett icke ringa tillskott av kontanter.

Någon industri av betydelse har aldrig förekommit i orten.

Man for sjövägen till marknaderna i Karlstad, Åmål och Lidköping. Hade man hästar eller kor att sälja, fick de på egna ben gå till marknadsplatsen. De 8 mil till Karlstad brukade man då tillryggalägga på två dagar. När Bergslagsbanan blev färdig 1879, levererades ofta kor, som köptes av kreaturshandlare, på järnvägsvagn i Värmlandsbro. Men på 1880-talet blev Säffle handelscentrum för bygden, och där infann sig köpare från olika orter.

Under de marknadsresor, som företogs till sjöss, inträffade olyckor då och då. Vid färd till Permässmarknaden i Karlstad 1878 kantrade båten och tre personer omkom. De som räddades hade lyckats komma upp på båtens köl och höll sig fast där, tills de observerades från en segelskuta.

Omkring senaste sekelskiftet tänkte man nog på att få regelbunden ångbåtstrafik med Karlstad på östsidan och med Åmål på västsidan, men frånvaron av goda hamnar lade hinder i vägen.

Stora landsvägen utåt Värmlandsnäs har fjärdingsvägsmärken med texten "AF 1767". Man kan härav förstå, att det var under Adolf Fredriks regeringstid, som vägen sattes i någorlunda gott skick. År 1790 beslöt man iordningställa vägen mellan kyrkan och stora landsvägen vid Averstads-krog. År 1897 hade socknens jordbrukare 4.461 meter landsväg att underhålla. År 1912 anvisade k. m:t 35.000 kr. till ett vägbygge om 15 km mellan Ölseruds och Södra Ny kyrkor. Vägen kostade 40.500 kr. och blev färdig den 1 juli 1915. År 1926 började vägen kyrkan-Knappa att istandsättas och intogs sedan som allmän. Den fortsatte söderut till Gaperhult och Gunnerud i Eskilsäter. År 1942 godkändes vägen Götterstad i Millesvik-Hälleshult-Prästgården och blev därvid också allmän. År 1922 började busstrafik över Södra Ny till Säffle. Socknen fick 1891 poststation och 1923 telefonstation.

Säffle-Tidningen och Nya Wermlands-Tidningen har största spridningen här.

Ölseruds första kyrka var byggd av sten, men den var en ruin, när djäknens Gyllenius besökte socknen den 9 okt. 1642. Han antecknade då i sin dagbok : "i Ölssrudh, vidh huilcken kyrckia stäär en gammal steenkyrckia mäst nedhfallen". Kyrkplatsen var på den tiden Byn, som ligger ett par km öster om nuvarande kyrkan. Traditionen vet berätta, att den kyrka, som Gyllenius besökte, var av trä och brann upp efter ett åsknedslag. Denna tradition bekräftas också av en anteckning i den äldsta räkenskapsboken. Den nuvarande kyrkan byggdes 1663. Amiral Claes Uggla bidrog mycket till kyrkobygget, vilket fortsatte 1668 med korets upptimring. Kyrkan hade från början inget torn men hade sakristia utbyggd i vinkel mot norr från koret. En omfattande reparation påbörjades 1762 och avslutades 1769 med byggandet av vapenhus och läktare.

År 1793 blev det fråga om såväl kyrkans som socknens vara eller icke vara. Konungens befälningshavande föreslog nämligen att Ölseruds kyrka skulle ödeläggas och socknen uppdelas på Millesvik och Botilsäter. Bägge dessa församlingar hade stenkyrkor, som ganska lätt kunde utvidgas och ta emot befolkningen i Ölserud. Vid denna tid var emellertid Johan Gustaf Uggla landshövding, och han skrev till den kommande stämman, som hade ärendet till behandling : "Jag som äger några hemman i Ölserud, jag finner det såsom ett upptåg, allt förunderligt, att enskilde personer blandar sig i sådant som ej hör dem till". Och så protesterade han för sina hemman mot att kyrkan skulle förstöras. Sockenborna ansåg, att Guds ord kunde höras lika bra i en träkyrka som i en kyrka av gråsten. Både Millesvik och Botilsäter var beredda att mottaga kyrkofolket från Ölserud. Några vidare åtgöranden i saken följde inte, men år 1794 kom kungligt brev på att socknen skulle fortbliva, då man inte kunde vidtaga indragningen mot sockenbornas enhälliga vilja. Troligen vägde landshövdingens ord mycket tungt. Han blev för övrigt kyrkoföreståndare i Ölserud.

Kyrkan hade altartavla med bildhuggeriarbeten. Där var Kristus på korset, två kvinnor där bredvid samt på sidorna Moses och Aron. Vidare fanns en ängel med domsbasun, och denne finns ännu kvar. Altartavlan utrensades dock vid ombyggnaden 1880-81. Likaså togs innertaket med målningar av Georg Schüffner bort. Väggarna bekläddes i stället med fasade bräder. Ett 88 fot högt torn byggdes. Den gamla sakristian revs ned, och en ny sådan tillkom genom att ett skrank uppbyggdes i koret bakom altaret.

År 1953 grep man sig an med en ny, inre ombyggnad, varvid i stället för skranket mot sakristian uppsattes en vägg. Medel insamlades till en altartavla, som Olle Hjortzberg fick uppdraget att måla till motivet "Emmausvandrarerna".

På gamla kyrkplatsen i Byn sattes 1952 upp en minnessten med texten: "På denna mark stod Ölseruds gamla stenkyrka - en ruin redan 1642 - samt även en senare träkyrka före uppförandet av nuvarande kyrkan i Litsbol 1663". Från denna kyrka torde en klocka ha räddats, ty enligt Mats Åmark är Ölseruds storklocka äldre än storklockan i Millesvik, som bär årtalet 1500.

Den fria religiösa rörelsen hade anhängare i Ölserud redan vid mitten av 1800-talet. Vid den tiden utövade doktor Peter Fjellstedt ett andligt ledarskap i Värmland. Pastoratsadjunkten Fredrik Thorelius, som 1851 blev bosatt i socknen, påverkades av Fjellstedts lära och befordrade "medelriktningens läseri", som han kallade det. Väckelsens folk hade först en hela pastoratet omfattande förening men grupperade sig senare sockenvis och anslöt sig till Sv. missionsförbundet. Missionshuset i Byn byggdes 1890, men det första protokollet för Ölseruds missionsförsamling är daterat 25 jan. 1903.

I Ölseruds församlings husförhörslängd står 1815-19 Jonas Öberg antecknad som skolmästare. Troligen var han den förste skolläraren i socknen, men givetvis hade klockaren förut lärt barn att läsa. Komminister Nils Noréus utgav på 1920-

talet "Skolväsendets historia i två Värmlandsnäs-socknar" (Botilsäter och Ölserud), och här är skolans historia detaljrikt klarlagd. År 1824 beslöts bygga ett skolhus, som också skulle inrymma sockenstuga. Detta skolhus var uppbyggt 1828, men det synes ha sålts och flyttats, ty man tog i stället manbyggnaden på Litsbols egendom till skolhus. Efter omändringar vid olika tillfällen förblev denna byggnad skolhus till 1960, då skolan i Ölserud totalt indrogs och barnen i stället fick åka buss till andra skolhus i kommunen. På våren 1962 utannonserades byggnaden till rivning.

År 1846 antogs som lärare Per Gustaf Andersson från Kopperud under Averstad. Han blev senare Värmlands förste skolinspektör. I april 1854 beslöts tillämpa Rudenschölds skolmetod. I mars 1856 beslöts att lästiden skulle utgöra 5 månader, därav tre i Litsbols skolrote och en månad vardera i Grimbrätens och Knappas stationer. Läsningen fortgår dagligen fem timmar med korta mellanstunder. År 1862 fattades beslut om att inrätta småskolor. År 1909 beslöt man bygga två nya skolhus i socknen. Det ena byggdes i Grimbråten och var färdigt 1910, det andra byggdes i Hökhult och var färdigt 1924. Skolhusen innehöll också lärarbostäder. Det blev samtidigt "mindre folkskolor" i de nya lokalerna. Emellertid minskades barnantalet, varför skolan i Grimbråten nedlades 1938 och i Hökhult 1952. Nu finns ingen skola i socknen.

Socialvården har genomgått gängse utveckling. Under 1700-talet var det tiggeri och någon gåva vid bröllop eller ett offer till de fattiga av tacksamhet för lyckligt genomförda sjöresor till marknaderna. Översten och riddaren Silfversvärd på Åhs donerade 1836 till socknen 100 riksdaler, och räntan på denna summa skulle delas ut till de fattiga. Man byggde vid 1800-talets början sockenmagasin för lagring av spannmål i goda år och för utdelning till de fattiga samt till hjälp vid sämre skördar. Man byggde nytt magasin 1837, och i detta samlades samma år 100 tunnor råg och 233 tunnor havre. År 1735 nämner ett protokoll, att socknen hade fattigstuga, som låg mellan

Litsbol och Gullsjö. Vid slutet av 1800-talet övergick man till fattigvård i hemmen, varvid inackorderingsavgiften bestämdes genom bud vid auktion eller genom förhandling. De fyra församlingarna i Millesviks pastorat beslöt bygga gemensamt ålderdomshem, som stod färdigt i november 1933.

År 1952 uppgick Ölseruds kommun i Värmlandsnäs storkommun. Något särskilt framträdande föreningsliv finns inte numera. En förening äger Ölseruds bygdegård och denna var under 1961 tagen i bruk av föreningar och enskilda ett 80-tal gånger. Centerpartiets ungdomsförbunds avdelning har festplats i Ölserud.

Orter i Ölserud

- Binamn

* Försvunnet

Stavning enligt jordeboken

Namn	Binamn	Mantal	Jordnatur	RT90 x	RT90 y
Averstad N		1	fr	6547170	1346060
Averstad S		2	sä	6546210	1346170
Byn		2/3	sk	6546840	1348350
Darren*		1/3	fr	6545310	1346740
Ekhammar		1	sk	6547950	1348340
Grimbråten N	Grimhult N-	1	sk	6551250	1351050
Grimbråten S	Grimhult S-	1	sk	6550260	1350460
Grimhult N-	Grimbråten N	1	sk	6551250	1351050
Grimhult S-	Grimbråten S	1	sk	6550260	1350460
Gullsjö		1	sk	6547700	1346900
Hälshult N		1/4	fr	6545270	1347530
Hälshult S		2/3	sk	6545200	1347630
Hökhult N		1/3	sk	6546750	1350900
Hökhult S		1/2	fr	6546220	1351030
Knappa		1	sk	6544800	1351350
Kollerud*		Torp	ky		
Litsbol		1/4	fr	6547400	1346700
Olserud	Orserud-	1	sk	6548950	1348470
Orserud-	Olserud	1	sk	6548950	1348470
Prästegården	Ölserud-	1	fr	6546830	1348120
Rustan	Rösta-	1/3	sk	6549400	1351610
Rösta-	Rustan	1/3	sk	6549400	1351610
Tolerud		2/9	sk	6548110	1346190
Tolerud		1/9	fr	6548110	1346190
Torstensrud	Tosserud-	1/4	fr	6546150	1347150
Torverud		1	sk	6549800	1348100
Tosserud-	Torstensrud	1/4	fr	6546150	1347150
Ås		1	sä	6547700	1347620
Ölserud		Socken		6547200	1346550
Ölserud-	Prästegården	1	fr	6546830	1348120

Ortnamnen i Ölserud

Källa: Sveriges ortnamn - Ortnamnen i Värmlands län

Averstad

- Afrästadha, Äfrästadha 1354 SD 6 s. 520, Affirstadha 1397 Vft I: 4-5 s. 62 1488 Lgl II s. 224, Albirstadha 1467 hskh 36 bih. s. 20. - Auelsta 1540 1543, Auersta 1546 1550, Affwestad(h) 1568, Awestad 1569, Affuersta 1571, -stadh 1572 1590, Afwer- 1715 1725, Afverstad 1825 **1877** jb. - Öwerstada på Nesit 1540 Skjb s. 20, Awerstada 1546 tl. ~ Sedan jb 1540 upptagas två gårdar (jb 1542-69 i Botilsäters sn). F. led. synes urspr. innehålla gen. av det fsv. mansn. *Aver* (fgutn. *Avair*), samma som i *Avelsäter* i Tvetta sn. S. led. är urspr. pl. av *stad* m. 'bostad' el. *stad* f. 'båtstad'.

1 Norra (A.). 1 fr. - Norre A. 1568 1621, A. Norra 1825 **1877** jb. - Nolar' Avesta 1556 tl. ~ Ä. jbr frälse-, kyrko- och kronohmn 1 mtl. Ligger norr om följ. - En hemmansdel heter **Vammedalen**.

1 Södra (A.). 2 fr (sät.). - Söre A. 1568 1581, A. 1585 1877, A. Södra **1917** jb. - Auestada 1556 tl, S. Auastadh 1590 tl. ~ Ä. jbr frälshmn 1, slutligen 2 mtl. Jfr föreg.

---

1 Byn

2/3 sk. - Byn 1540, Bjö 1715, Byn 1825 **1877** jb. - Ölssrudzbjyn 1647 db, Ölserudbyn 1647 lh, Ölssrudzby 1647 lh, Ölserudbyn 1780t. 1840t. lh, Ölserudbyn 1840t. lh. ~ Jb 1540 frälshmn, sedan kyrkohmn (präste) och kronohmn 1 mtl.

---

1 Darren

- Darrenn 1571 1590, Derenn 1610, Darudh 1621 1624, L^a Darra, St^a Dara 1715, Darra lilla, D. stora 1825 jb. - Darröd 1556 tl, Darrud 1581 tl, Darran 1590 1655 db, ?Darren 1603 värml. db, Darr 1645 db, Lilla Darra, Stor Darra 1777 kb. ~ Första g. jb 1571, frälsetorp, sedermera hmn 1/3 mtl. L. och St. Darra upptas jb 1715 bland frälsetorp, 1825 bland oskattlagda torp. Härledningen av namnet är okänd.

---

1 Ekhammar

1 sk. - Ekyhamber 1503 N. o. H. II s. 73, 74, 93. - Ekehammer 1540 1548, Ekehamer 1550 1551, Ekehammer 1568, -hammar 1572, Eck- 1621, 1686, Ekhammar 1660 **1877** jb. ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl. F. led. är urspr. *eke* 'ekbestånd', s. led. *hammar* i den gamla bet. 'klippa'.

---

1 Grimbråten, Norra

(Norra) Grimbråt(e) 1 sk. - Grymbrote Norre, Grymbrode 1503 N. o. H. II s. 73. - Grimbröt(t)h 1540 1542, -bröt 1543, -bråtten(n) 1546 1551, -brotten 1548 1550, -brätte 1576, Nöre Grimbrött 1568, Nooll Grimbrättenn 1571, Nore Grimmerudh 1572, Nöre Grimbråte 1581, Nole Grimbråtten 1585, Grimbråten Norra 1825 **1877** jb. - Grimbråtha 1546 tl, -bråten 1635 1670 db; Grimmerud 1564 tl, Nolare Grimmeröd 1556 tl, N. Gryme Rodh 1590 tl, N. Grimrudh 1610 sl., grenerod 1622 värml. db; Grimhult 1629 tl 1636 1669 db, -holt 1637 1668 db, Grinholt 1637 db, Grinnhult 1640 db. ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl (1568-69) upptaget i Botilsäters sn). Om de utan förtydligande väderstrecksbemärkning försedda citaten från tl och db gälla denna eller Grimbråten, Södra kan icke avgöras. Namnet G. synes urspr. vara ett fsv. *grimbroti* 'bråte (fälld skog) med ett (ev. kvarstående) *grimträd* (ett träd, som märkts för att utgöra råmärke)'. Ordet *grimträd* förekommer i den angivna betydelsen upprepade gånger i db (1641, 1653, 1654, 1666); se vidare om sammansättningar med *grim*- Sahlgren, NoB 1916 s. 170 f. Norra G. gränsar till Botilsäters sn, och dess hmnsdel Hundstad räknades 1666 till Botilsäter; sockengränsen bör sålunda ha gått fram genom hmnet. I namnet *Grimbrote* har den obetonade slutvokalen tidigt försvunnit i uttalet, och liksom *hambrar* blivit *hamrar*, har *Grimbröt* blivit **Grimrot*; detta har senare i dial. blivit **Grimret* och - analogt med utvecklingen fsv. *Andres* till *Anders* - *Grimmert*. I skrift har den best. formen *Grimbråten* mycket ofta använts. Namnet *Grim(me)rud*, som användes i tl och hjonelagslängd 1556-1610, betecknar väl

egentligen hemmansdelen *Grimmerud* i N. G. Detta namn kan möjligen vara en förkortning av **Grimbråterud*, vari s. led. är *rud* 'röjning'. Ofta förekommer på 1600-talet (undantagslöst i db 1636-69) formen *Grimbult*, *-holt*, som utgör ett försök att återge uttalet *Grimmert* (jfr *Gaperbult*, uttalat *Gapert*, i Eskilsäters sn). Ligger norr om Grimbråten, Södra. - Namnet på hemmansdelen **Hundstad** (Hunsta 1666 db, Hundstad ek) innehåller väl i f. led. gen. av ordet *hund* och i s. led. *stad* 'ställe'. En hemmansdel heter **Sältan** (Sältan ek GS).

---

1 Grimbråten, Södra

(Södra) Grimbråt(e) 1 sk. - Grymbrod(e), Södra Grymbröde 1503 N. o. H. II s. 73. - Grimbröt(t)h 1540 1542, -brot 1543, -brättenn 1546, -brotten 1548 1550, -brätte 1576, Söndre Grimbrättenn 1571, Söndre Grimmerudh 1572, Söre Grimbrätte 1581, Söre Grymbrätta 1590, Södra grimbrättenn 1585, Södher grymbrött 1610, Grimbråten Södra 1825 **1877** jb. - Söd' Grimmeröd 1556 tl, S. Gryme Rudh 1590 tl, S. Gryme Broten 1600 tl (se vidare Grimbråten, Norra). ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl (1568-69 upptaget i Botilsäters sn). Jfr Grimbråten, Norra. - En hemmansdel heter **Jänken**.

---

1 Gullsjö

Gullsjö 1 sk. - Gwelsret 1503 N. o. H. II s. 73. - Gudelsjö 1540 1585, -siö 1542, ssiö(ö) 1543 1572, Gwdelssjö 1551, Gudillsjö 1568, Gulsjö(ö) 1590 1680, Gulsjö 1715, Gullsjö(ö) 1686 1825, Gullsjö **1877** jb. - Gwdelsröd 1546 tl, Gwdilsröd 1556 tl, gudilsjö 1604 värml. db, Gulzrudh 1590 tl, Gulz Rud 1600 tl, Gulsjö 1564 tl, Gulsjö 1581 tl, Gulsödh 1610 sl, Gulse 1674 db. ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl. Namnets urspr. form är oviss. F. led. kan möjligen innehålla fsv. mansn. *Gudhulf* el. ett **Gudhils* motsvarande fhty. *Godegisl*. S. led. är snarast urspr. *ö*, förr även med bet. 'förhöjning över sank mark'. Jfr *Gullsjö* i Grums sn och hd (SOV V s. 14) och *Gulsjö* i Långseruds sn Gillbergs hd (SOV IV s. 20).

Hälshult

Hälsholt. - Hälsholt 1391 dipl, Helsholt(h) 1503 N. o. H. II s. 73. - Hälshulth 1540, Hälshulth 1542, Helshult 1543 1621, -holt 1546 1551, Hielshult o. d. 1572-1610, Hälls- 1686 1725, Helshult 1825 1877, Hälshult **1917** jb. - Helsholt 1546 tl, Helzhält 1556 tl, Hälshult 1773 Fw s. 116. ~ Jb 1540 upptas en gård, skattehmn 1 mtl, 1572 uppdelat i två. F. led. är väl urspr. gen. av fsv. mansn. *Hälj*, vars *f* (*v*) tidigt utträns mellan *l* och *s*. S. led. är *hult* 'skog'.

1 Norra (H.) 1/4 fr. - N. H. 1660 1715, H. Norra 1825 **1877** jb. ~ Första g. jb 1572, frälshmn 1/3 mtl.

2 Södra (H.) 2/3 sk. - S. H. 1660 1686, H. Södra 1825 **1877** jb. ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl, från 1572 2/3 mtl. Hade jb 1877 nr 1.

---

1 Hökhult, Norra

(Norra) Hökholt 1/3 sk. - Höckhult 1545, Hössholt 1546, Höghult 1548, Höckolt 1546, Högholt 1551, Höckhult(t) 1585 1590, Höckhult 1600 1621; Nörre Höckhult 1568 Hökhult Norra 1825 **1877** jb. - Höholt 1546 tl, -hålt 1556 tl, Hog- 1564 tl, Högalt 1572 tl, N. Höökahult 1590 tl, Hökehult 1633 db. ~ Jb 1545-51 frälshmn 1 mtl (upptaget i Botilsäters sn), 1586-69 torp (upptaget med S. Hökhult), 1571 skattetorp, sedermera hmn 1/3 mtl. Om citaten från tl (utom 1590) och db avse denna eller Hökhult, Södra kan ej avgöras. F. led. i namnet H. är ordet *bök*. S. led. är *hult* 'skog'. Ligger norr om Hökhult, Södra.

---

1 Hökhult, Södra

(Södra) Hökholt 1/2 fr. - hokhulth, hökhulth 1498 C 36. - Höghulth 1540, Höckhult 1542 1610, Höchult(t) 1543 1576, Höckholt 1585, Höckhult 1621; Söndre Höckhult 1568, Söndre Höghult 1568, S^a Hökhult 1715, Hökhult Södra 1825 **1877** jb. - S. Höökahult 1590 tl. (se vidare Hökhult, Norra). ~ Jb 1540-51 skattehmn 1, senare 1/2 mtl (1581-90 kyrko- och kronotorp). F. led. i namnet H. är ordet *bök*. S. led. är *hult* 'skog'. Ligger söder om Hökhult, Norra.

---

1 Knappa

Knappan 1 sk. - Knappen, Kappen, Knappe 1503 N. o. H. II s. 73, 74, 93. - Knappan 1540, Knapp(h)enn 1542 1568, Knappann 1572 1621, Knappan 1576 1686 1715, Knappa **1877** jb. - Knappenne 1564 tl, Knappene 1652 db, Knappane 1602, Knappanna 1603 värml. db, Kappan 1556 tl, Knappe o. 1640 Gs s. 56. ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl. Namnet är säkerligen best. form av ett *knappa* f. med samma bet. som det närbesläktade fsv. *knapp* 'rund topp' (jfr sv. dial. *knappa* 'liten brynsten'). Gården ligger vid en liten rund höjd. - En hemmansdel heter **Trotten** (Trotta ek).

---

1 Kollerud

- Kollerodth 1550, -rudt 1551 jb. ~ Jb 1550-51 kyrkotorp. F. led. är väl urspr. fsv. gen. av mansn. *Kolle*, *Kulle* eller *kulle* (*kolle*). S. led är *rud* 'röjning'.

---

1 Litsbol

1/4 fr. - lytingxbol 1400t. C 20, lytesbo, liitüisboll 1400t. C 21. - Lüttesrudh 1540, Lyhttiisbord 1542, Lüttisbyn 1548, Lyttisbord 1543, Lüttisbinn 1546, -byänn 1568, Lüttessbordt 1551, Lütisbyn 1569, Lüttelssboll 1572, Lüttes(s)bol(l) 1576 1581, Lithesbooll 1585, Littesbooll 1610, Litzlebooll(l) 1621 1633, Litzbooll 1660, Litzbol 1877, Litsbol **1916** jb. - Lytesbol 1546, Lütisbola 1556 tl, Lytelbord 1572 tl, -bol 1581 tl, Ljssbooll 1590 tl, Ljz- 1600 tl, Ljssbooll 1629 tl, Ljssbooll el. Lüttesbol 1660 db, Litsbol ek bek. ~ Ä. jbr frälsehmn 1 mtl (1542-69 i Botilsäters sn). F. led är möjligen urspr. gen. av det fsv. mansn. *Liten*. S. led. är *bol* 'gård, hemman', i äldre tid stundom *rud* 'röjning' eller *byn*.

---

1 Olserud

1 sk. - ormsrjdh 1438 dipl, ormsrud 1441 dipl, Orymsret 1503 N. o. H. II s. 73. - Orsudh 1540, Orssrudh 1542 1621, Ordzrwd 1568, Orssrudtt 1550, Olssrudh 1660, Vrsrud 1600, Ölz- 1633, Ölse- 1680, Össerudh 1686, Öllserud el. Örsrud 1715, Ölserud 1825 1877, Olserud **1917** jb. - Olssrwd 1546 tl, Olzröd 1556 tl, Olsrud 1564 tl, Orozrudh 1610 sl, Ors(s)e 1632 1672 db, Erssröod, Erseröd 1647 lh. ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl. F. led. är urspr. gen. av mans. *Orm* (för skrivningen av namnet 1503 jfr *Tarm* i Bro sn och Kallstenius, N. o. H. II s. 66). S. led. är *rud* 'röjning'. Den i senare tid vanliga formen *Ölserud* beror säkerligen på förväxling med sockennamnet.

---

1 Prästegården

1 fr. Binamn: **Ölserud**. - Prästegården 1540, Prästegården 1660 **1877**, Ölserud N:o 1 Prestgården 1855 jb. - Stompnen y Ylisrud 1540 Skjb s. 173, Stompnen o. 1666 Gs s. 329, Kyrkoherdestommen Ölserud 1780t. lh, Prestgården Rg GS. ~ Ä. jbr kyrkohmn (präste) 1 mtl. Jfr *Hälle* i Millesviks sn.

---

1 Rustan

Rösta 1/3 sk. - Rwdstade 1568, Rudsta 1569, Rudstann 1572, Rustan 1576 **1877** jb. - Rudstan 1564 tl, Rödhstadh 1590 tl, Rösta 1629 tl, 1647 lh, Rodstad 1600 tl, Röstanne 1649 db, Rusta 1657 db, Rosta 1808 Hln. ~ Första g. jb 1568, torp (1568-69 upptaget med S. Hökhult), 1572 skattetorp, senare hmn 1/3 mtl. Namnet är en fsv. sammansättning **rydb-*, **rudhstadb* 'uppröjd plats', jfr det no. gårdsnamnet *Rustad*, *Røstad*, ibland *Rustaden* och *Rustan* (Rygh NG, Inledn. s. 72) och *Rudsta* SOV V s. 24.

---

1 Tolerud

Tollerud 2/9 sk, 1/9 fr. - Tälle Rwdh 1571, Thore- 1572, Tolerudh 1576 1633, Tolrud 1590, Tolle- 1610 1680, Tållerudh 1686, -rud 1715 1725, Tolerud 1825 **1877** jb. - ?Torssrwd 1546 tl, Tolröd 1556 tl, Toolrut 1572 tl, -rud 1581 tl, ?TolzRud 1600 tl. ~ Första g. jb 1571, kyrkotorp (präste), sedermera hmn 1/3 mtl. F. led. är urspr. fsv. gen. *Thordba(r)* av mansn. *Tord*. S. led. är *rud* 'röjning'.

---

1 Torstensrud

Tossere 1/4 fr. - Tårstennss Rwdh 1571, Tårstens(s)rud(h) 1576 1590, Torstens(s)rudh 1572 1686, Torstesrud 1715, Torstensrud 1725 **1877** jb. - ?Torssrwd 1546 tl, Tårstinsröd 1556 tl, Tårstens-, Tarstensrud 1564 tl, toressiö, Töresiö 1619 db, Thorsiö 1631 db, Tosserudh 1629 tl 1629 db, Tåsserudh 1674 db, Störsö 1629 db, StörSiö 1631 db. ~ Första g. jb 1571, frälsetorp, sedermera hmn (1/2, 1/4 mtl). S. led. är *rud* 'röjning'.

---

1 Torverud

1 sk. - Torweret, Torueret 1503 N. o. H. II s. 73, 93. - Torue^vdh 1540, Toruerudh 1542 1543, Torwerudtt 1551, Tårffuerudh 1572 1581, Torfverud 1825 **1877** jb. - ?Torssrwd 1546 tl, Tårffveröd 1556 tl, Tooffua Rudh 1590 tl, Torffua Rud 1600 tl, Törga, Torga 1619 db, Tolffwerudh 1664 db. ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl. F. led. är väl urspr. fsv. gen. *Torva av en motsvarighet till det på Island vanliga mansn. *Torfi*, känt även från no. ortn. (se Rygh, Personn. s. 257). S. led. är *rud* 'röjning'.

---

1 Ås

1 fr (sät). - Åss 1540 1590, Ås 1542 **1877** jb. - Ååssen 1590 tl. ~ Ä. jbr frälsehmn 1 mtl (1542-69 i Botilsäters sn). Gården ligger på en höjd.

Ölserud

Socken, som nämnes 1354, är annex till Millesvik. F. led. är urspr. gen. av fsv. mansn. *Ylver*, *Ölver*. S. led. är *rud* 'röjning'. **Namnformer före 1540:** par. Öluärsrudh, par. Öluäsrwdh 1354 SD 6 s. 520, Ölvisrudh 1391 Stu s. 188, Yluisrudh s. 1391 dipl, par. Yliusrödh 1397 Vft I: 4-5 s. 62, par. ylmsrödh 1488 Lgl II s. 224, Ollesret soken 1503 N. o. H. II s. 78.

Jordeboksformer fr. o. m. 1540: yluesrudh S. 1540, yluissrud S. 1542, Iluissrudt Rud S. 1546, Öllissrudt(h) S. 1548 1550, Vllössrwdth S. 1551, Öllisrwd S. 1586 1600, Ölesrudh S. 1585, Ölz- 1621, Ölss- 1633 1660, Ölszerudh S. 1680, Ölserud S. 1686 1825, Öllserudz S. 1715, Ölseruds S. **1877**.

Övriga namnformer: Ylstrid, Ylstridz k., Ylrydz k. 1540 Skjb s. 173, Ylessrydh s. 1546 tl, Olesröd 1556 tl, Ölssa S. 1619 db, Ölssiö S. 1627 värml. db, Öloffzrudh s. 1629 tl.
